

Jutta Virolainen

NÄKÖKULMIA OSALLISTUMISEEN, OSALLISUUTEEN JA OSALLISTUMAT- TOMUUTEEN TAITEEN JA KULTTUURIN KENTÄLLÄ

Perspectives on participation, non-participation, and social inclusion in the arts and culture

Cultural participation has been a key dimension of cultural policy ever since the introduction of modern cultural policies in the 1960s and 1970s. However, new interest towards increasing cultural participation has arisen due to the advent of digital culture, and to the changes in the consumption of media culture and in the nature of leisure activities. This article provides an overview to the academic discussion related to cultural participation from the public cultural policy point of view. It examines how public cultural policy has sought to promote cultural participation and social inclusion and how main policy objectives and concepts have changed. Furthermore, it presents an outline of current discussion of new perspectives to cultural participation and offers reflections on what should be considered when examining cultural participation, non-participation, and social inclusion in cultural policy.

Johdanto

Kansalaisten osallistumisen lisääminen kulttuurielämään on viime vuosina noussut uuden kiinnostuksen kohteeksi. Esimerkiksi Jyrki Kataisen hallituksen tavoitteena oli kehittää ”kulttuurisen moninaisuuden tunnistavaa kulttuuripolitiikkaa”, jossa kulttuuri olisi kaikkien kansalaisten tavoitettavissa ja erityistoimilla parannettaisiin osallisuutta sen ulkopuolelle jäävissä ryhmissä (Hallitusohjelma, 2011). Taustalla vaikuttavat paitsi kasvava tarve mitata ja oikeuttaa julkisten varojen käyttöä, myös muutokset vapaa-ajan vieton tavoissa aikaisempiin sukupolviin verrattuna sekä tieto- ja informaatioteknologian kehitys.

Tarkastelen artikkelissa taiteeseen ja kulttuurin osallistumista kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Tässä tarkastelussa ihmisten nähdään osallistuvan kulttuurielämään, josta osa on julkisesti rahoitettua ja osa ei ole. Luon ensin

katsauksen keskeisiin käsitteisiin sekä julkisen kulttuuripolitiikan kehitykseen kansalaisten osallistumisen ja osallisuuden näkökulmasta. Huomioni keskittyy etenkin siihen, millaisin päämäärin julkinen kulttuuripolitiikka on pyrkinyt edistämään kansalaisten osallistumista ja osallisuutta ja millaisia muutoksia käsitteissä ja käytänteissä on tapahtunut. Toiseksi tarkastelen, miltä tilanne näyttää nykykehityksen ja -keskustelun valossa. Lopuksi nostan esiin kysymyksiä ja haasteita, jotka liittyvät yleisemmin kulttuuriin osallistumisen teemaan osana kulttuuripolitiikkaa. Artikkelini pohjautuu Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiössä toteutettuun selvitykseen, jossa tarkasteltiin kulttuuriin osallistumista, osallisuutta ja osallistumattomuutta (Virolainen 2015).

Osallistumisen ja osallisuuden monet merkitykset

Osallistumisen (*participation*) ja osallisuuden (*inclusion* tai *social engagement*) käsitteitä ilmentää monimerkityksellisyys, ja rajanveto erilaisten käsitteiden ja määrittelyjen välillä on hankalaa. Kulttuuriin osallistumista tarkasteltaessa kyse on myös näkökulmista: tarkastellaanko osallistumista suhteessa yksilöön, yhteisöön vai yhteiskuntaan. Osallistumisesta voidaan puhua myös yhteydessä yhteiskunnan eri sfääreihin kuten kulttuuriin, talouteen ja politiikkaan. Kulttuuriin osallistuminen voidaan ymmärtää esimerkiksi toimintana, jossa yksilö saa osallistumisesta myönteisiä vaikutuksia elämälleen, ja näin ollen sitä voidaan tarkastella taiteen ja kulttuurin kentän sisällä. Toisaalta kulttuuriin osallistumisen voidaan nähdä edistävän aktiivisen kansalaisuuden rakentumista laajemmin.

Yksilön näkökulmasta kulttuuriin osallistuminen on hyvin moninainen kulttuurinen, psykologinen ja sosiaalinen toimintamuoto. Osallistuminen sisältää yksilöiden kyvyn ilmaista itseään, käyttää luovaa potentiaaliaan sekä vaikuttaa ympäristöönsä, jossa he elävät. (Tomka, 2013, s. 261.) Osallistuminen voi tarkoittaa esimerkiksi kansalaisten osallistumista kulttuuritoimintoihin tai heidän osallistumistaan kulttuuritoimintojen kehittämistä koskevaan keskusteluun tai niitä koskevaan päätöksentekoon. (Kangas, Jakonen & Havimäki, 2014, s. 49.)

Mirja Liikkasen (2005, s. 68) mukaan erilaisissa tilaisuuksissa käymistä on yleensä pidetty osoituksena aktiivisesta kansalaisuudesta ja osallisuudesta yhteiskuntaan. Yleisön paikka ja eri yleisöjen koostumus ovat kuitenkin muuttaneet historian eri aikoina. Yleisön rinnalle on myös tullut uusia käsitteitä kuten käyttäjä, osallistuja, kansalainen, kuluttaja ja asiakas (esim. Balling & Kann-Christensen, 2013; Kaitavuori, 2012; Puustinen, 2011). Paljon keskustelua on herättänyt myös kulttuurin käyttäjiin liittyvä ”kulttuurisesti kaikkiruokaisten” (*omnivore*) käsite (ks. esim. Kahma & Toikka, 2012, s. 128–129; Peterson, 2005, s. 263–264). Erilaisissa painotuksissa on kyse erilaisista teoreettisista ja

yhteiskuntapoliittisista näkökulmista ja valinnoista. Asiakkaalle on esimerkiksi tarjolla erilaisia palveluja, kun taas käyttäjä viittaa sellaiseen osallistujaan ja toimijaan, joka itse määrittää omat agendansa käynnilleen (Kaitavuori, 2012). Kansalaisella on puolestaan poliittisia ja sosiaalisia oikeuksia, kuten oikeus äänestää, mutta myös velvollisuuksia (Balling & Kann-Christensen, 2013, s. 69).

Osallistuminen kulttuuritilaisuuteen tai -harrastukseen herättää usein voimakkaita tunteita; taide ja kulttuuri tuottavat kokemuksia ja elämyksiä. Esa Pirnes ja Arto Tiihonen (2012) puhuvat erilaisista kokemuksellisuuksien laaduista ja perustoista. He hahmottavat erot kokemuksellisuuksien välillä merkityserustojen muutoksina, jossa mielihyväperusteisesta yksilökeskeisyydestä siirrytään ymmärtävän itsereflektion kautta yhteisöllisen toiminnan tuottamiin osallisuuskokemuksiin ja lopulta vaikuttavan toimijuuden kulttuuria muuttavaan suuntaan. Samalla kokemuksissa tapahtuu muutoksia passiivisesta elämyskulutuksesta kohti aktiivista yhteiskunnallista toimijuutta. (Emt, s. 206–209.)

Osallisuus voidaan ymmärtää laajas- mielessä yhteisöllisyytenä, kuulumisena, sosiaalisina suhteina sekä osallistumisena yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan. Sami Myllyniemen (2013, s. 5) mukaan osallisuudella tarkoitetaan usein kuitenkin rajatun osallistumista aktiivisena kansalaisena. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta käsin osallistumisen lähikäsitteeksi määritellään joskus myös vaikuttaminen, jossa korostuu muutosten aikaansaamisen tai tilanteen ennallaan pysyttämiseen tähtäävä toiminta. Tällöin kyse on etenkin mahdollisuudesta osallistua asioiden kehittämistä koskevaan päätöksentekoon. (Kangas ym., 2014, s. 49.) Suomalaisessa lainsäädännössä on pitkään korostettu kansalaisen osallistumista ja vaikuttamista. Suomen perustuslain 14 §:ssä tämä ilmaistaan seuraavasti: ”Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon” (Suomen perustuslaki (731/1999), 14 §).

Mylyniemi (2013, s. 5) on kuvannut osallisuuden käsitettä yksiselitteisiä määrittelyjä pakenevaksi liukkaaksi ilmiöksi, joka muistuttaa aikamme toista avainkäsitettä, syrjäytymistä. Osallisuus tuli 1990-luvun puolivälissä Euroopan unionin yleiseksi tavoitteeksi, ja syrjäytyminen nähtiin osallisuuden vastakohtana. (Anttiroiko, 2003, s. 16–17; Kangas ym., 2014, s. 49.) Osallisuudesta tuli poliittisen ohjauksen tavoite, jonka avulla valtio velvoitettiin järjestämään kansalaisten syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä ja kansalaiset osallistumaan oman osallisuutensa edistämiseen (Kangas ym., 2014, s. 49). Kulttuurisektorilla on viime vuosina painottunut taiteen ja kulttuurin sosiaalisten vaikutusten tutkiminen ennen kaikkea sosiaalisena pääomana, joka suojelee syrjäytymiseltä ja jopa lisää elinvuosia (Pirnes & Tiihonen, 2010, s. 207).

Osallistumisen ja osallisuuden lähikäsitteitä ovat myös esimerkiksi osallistaminen ja valtaistaminen. Osallistamisella tarkoitetaan hallinnon pyrkimystä lisätä kansalaisten osallistumista. Valtaistaminen kuvaa puolestaan institutionaalisten toimijoiden pyrkimystä parantaa kansalaisten asemaa ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallistaminen ja valtaistaminen ovat institutionaalisesti latautuneita käsitteitä, jotka korostavat viranomaisten tai muiden institutionaalisten toimijoiden top-down-lähestymistapaa kansalaisosallistumiseen (Anttiroiko, 2003, s. 18–19.)

Kansalaisten kulttuuriin osallistuminen kulttuuripolitiikan näkökulmasta

Suomalaisen kulttuuripolitiikan yhtenä keskeisimmistä tavoitteista on jo pitkään ollut taata kansalaisille mahdollisimman tasa-arvoinen kulttuuripalvelujen tarjonta sosiaalisista, taloudellisista ja alueellisista eroista riippumatta (Ahponen, 1991; Kangas, 1988). 1970-luvulla lanseerattiin käsite ”uusi kulttuuripolitiikka”, jota suomalaisen kulttuuripolitiikan rakenne edelleen noudattelee. Sen keskeisimmät tavoitteet olivat kulttuurin demokratisointi ja kult-

tuuridemokratia. Kulttuurin demokratisointi tarkoitti kulttuuritoimintojen hajauttamista ja taidepalvelujen viemistä niiden ulottuville, joita tarjonta ei muuten tavoittanut. (Kangas, 1988, s. 51.) Kulttuurilaitosverkon ulottaminen lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän tuella eri puolille maata on esimerkki tästä ideaalista. Kulttuurin demokratisoinnin yhteydessä käytiin usein palvelujen saatavuuden käsitettä. Saavutettavuus sen sijaan on 2000-luvun kulttuuripolitiikan termejä. Sitä voidaan kuvata käsitteenä vaativammaksi kuin muodollinen ja ulkokohtainen saatavuus (Karttunen, 2012, s. 49–50.) Siihen liittyy myös ajatus osallistumisen esteettömyydestä.

Kulttuuridemokratian merkityssisältö liittyy puolestaan vaihtoehtoiseen tapaan määritellä kulttuuripolitiikan tavoitteita ja keinoja. Siinä korostuivat ihmisten aktiivisuus, oma-aloitteisuus ja heidän omat käsityksensä tarpeistaan ja kulttuuristaan. (Kangas, 1988, s. 52.) Vastakohtana kulttuurin demokratisoinnin tavoitteelle kulttuuridemokratiassa kaikki kulttuuri-ilmäiset nähtiin yhdenvertaisina. Taidepolitiikan sijaan alettiin puhua kulttuuripolitiikasta (Kangas, 1988, s. 241). Esa Pirnes (2008, s. 158–161) käyttää tästä vaiheesta nimitystä elämäntapa-perusteinen kulttuuripolitiikka. Kyse oli pyrkimyksestä lisätä yhteisön jäsenten osallistumista yhteisöjen toimintaan (Pirnes & Tiihonen, 2010, s. 205). Yhdestä näkökulmasta osallisuuden käsite kytkeytyykin kulttuuridemokratian ihanteeseen, sillä siinä kiinnitetään huomiota vallitseviin valtasuhteisiin ja erilaisiin osallistumisen mahdollisuuksiin (Kaitavuori 2012). Kulttuuridemokratian esimerkkiä alueatasolla edustavat laki kuntien kulttuuritoiminnasta ja siihen kytkeytyvä ns. yleiseen kulttuuritoimintaan tarkoitettu lakisääteinen valtionosuus, jota maksetaan asukasluvun perusteella (Karttunen, 2012, s. 49).

Taiteen autonomiaa korostavasta taidetta taiteen vuoksi -ajattelusta siirryttiin siis taiteen osallistavia vaikutuksia korostaviin kulttuuripoliittisiin muotoiluihin ja käytäntöihin, joiden kautta avautui näkökulma laajempaan yhteisölliseen kokemuksellisuuteen, osallistumiseen, osallisuuteen ja toimijuuteen (Pirnes

---

& Tiihonen, 2010). Myöhemmin alettiin puhua arjen kulttuurisuudesta. Pirneksen ja Tiihosen mukaan taustalla oli tutkimuksen näkökulma, jossa tunnistettiin ihmisten kulttuurisia ja muita identiteettipolitiikan rakentamiseen, sosiaalistumiseen ja toiminnallisuuteen vaikuttavia tekijöitä tai välittämiä uudella tavalla. Käytännössä arjen kulttuurisuuden sijaan käytetään termiä 'taiteen soveltava käyttö', jolla nähdään usein olevan välittämiä tai välillisiä taloudellisia vaikutuksia. (Pirnes & Tiihonen, 2010, s. 205) Viime aikoina puhe kulttuurin taloudellisista ja hyvinvointivaikutuksista onkin voimistunut. Vuoteen 2020 laaditussa kulttuuripolitiikan strategiassa yhdeksi kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteeksi on linjattu kansalaisten kulttuuriin osallistumisen ja hyvinvoinnin edistäminen (Opetusministeriö, 2009, s. 23).

Kulttuuripoliittiset diskurssit eivät ole erilisiä nykypäivän keskeisistä poliittista keskusteluista (Sokka & Kangas 2007). Uusi kiinnostus kulttuuriin osallistumisen lisäämiseen on osa laajempaa osallistumisen kysymystä yhteiskunnassa. Esimerkiksi Pekka Kettusen (2002, s. 18) mukaan kansalaisten kiinnostus politiikkaan on vähentynyt, samoin luottamus poliittis-hallinnollisiin instituutioihin, mitkä ovat synnyttäneet pyrkimyksiä lisätä kansalaisten yhteiskunnallista osallistumista. Kulttuuripolitiikan erityispiirteenä voidaan kuitenkin pitää sen kerroksellisuutta, jossa uudet tavoitteet ja ajatustavat kerrostuvat vanhan politiikan päälle. Aiempien kausien tavoitteet ja ajatustavat ovat siten läsnä harjoitetussa politiikassa. (Sokka & Kangas, 2007, s. 187).

Uusia näkökulmia kulttuuriin osallistumisen tarkasteluun

Viime vuosina keskustelu kulttuurin saavutettavuudesta ja kulttuuriin osallistumisesta sekä erilaisista yleisötyön muodoista on kiihtynyt. Muutokset digitaalisissa teknologioissa, mediakulutuksen muodoissa ja vapaa-ajan aktiviteettien luonteessa ja rakenteessa ovat muuttaneet perinteisiä kulttuurin yleisöjä. Toisaalta taloudelliset kriisit ja taiteen ja kulttuurin julkisen

rahoituksen leikkaukset ovat luoneet lisäpainetta taide- ja kulttuurilaitoksille. (Tomka, 2013, s. 259–260.) Pier Luigi Sacco (2011, 2–6) kuvaa kulttuuriin osallistumisen murrosta kolmen käsitteellisen aikakauden avulla. Kulttuuri 1.0 -aikakaudella osallistumista luonnehti mukauttaminen korkeakulttuuriin. Osallistuminen oli silloin rajoitettua ja passiivista eikä kulttuuria nähty taloudellisesti merkittävänä sektorina. Kulttuuri 2.0 -aikakaudella osallistumista kuvasi puolestaan pääsy markkinoille, mutta tuotannon teknologiat olivat tuolloin vielä kalliita. Siirtymä kapeasta kulttuurin käsitteestä (*Bildung*) laajempaan kulttuuridemokratian idean mukaiseen käsitteeseen nosti ”osallistujan” keskiöön (Balling & Kann-Christensen, 2013, s. 68). Yleisöt kasvoivat, mutta osallistuminen oli yhä passiivista. Kulttuuri 3.0 aikakaudella osallistuminen viestii yhteisöön kuulumisesta ja se on yleistä ja aktiivista. Passiivisuus on Saccon (2011) mukaan korvautunut tai sen pitäisi korvautua aktiivisuudella.

Gitte Balling ja Nanna Kann-Christensen (2013, s. 68) puhuvat osallistavasta kulttuurista (*participatory culture*), joka tapahtuu institutionaalisten rakenteiden, kuten koulutus- sekä taide- ja kulttuurilaitosten, ulkopuolella. Sen perustana voidaan pitää tieto- ja informaatioteknologian kehitystä, joka on synnyttänyt uusia käytön ja vastaanoton muotoja. Erilaisten luovuuden muotojen ja kulttuuristen ilmauksien digitalisoituminen on mahdollistanut sen, että käyttäjät voivat käyttää teoksia uudelleen ja jakaa niitä. Tuottajien ja käyttäjien roolit ovat hämärtyneet. Voidaan puhua esimerkiksi kansatuottajuudesta tai prosumerismista, jotka viittaavat tuotannon ja käytön sekoittumiseen toisiinsa (Liikkanen, 2012). Vanhojen käsitteiden, kuten yhteisötaide, rinnalle on noussut useita uusia kuten joukkoistaminen, joukkorahoitus, osallistavat museot, immersivinen teatteri ja flash mob (Tomka, 2013, s. 259–260) sekä sosiaalinen kuratointi (Villi, 2011).¹

Ballingin ja Kann-Christensenin (2013, s. 69) mukaan tanskalaisissa kulttuuriosallistumista kartoittavissa tutkimuksissa ihmiset on perinteisesti jaoteltu aktiivisiin käyttäjiin (user) tai passiivisiin ei-käyttäjiin (non-user). Aktiivi-

suus liittyy siihen, onko henkilö käynyt taide- ja kulttuurilaitoksissa, lukenut, nähnyt, käyttänyt tai kuunnellut erilaisia medioita tai osallistunut urheilu- tai muunlaisiin vapaa-ajan aktiviteetteihin. Tieto- ja informaatioteknologian kehityksen myötä käyttäjän käsite perinteisessä mielessä on saanut uusia merkityksiä.

Mediatutkimus määrittelee käyttäjän joko jakajana (contributor) tai tarkkailijana (lurker). Osallistuminen tarkoittaa tässä yhteydessä aktiivista sisällön lisäämistä, ei niinkään kiinnostuksen osoittamista sisältöä kohtaan, mikä on luonnehtinut perinteistä kulttuuriin osallistumisen mallia. Bjarki Valtysson (2010) kuvaa tätä muutosta siirtymänä kohdeorientoituneesta kulttuurista jakamisorientoituneeseen kulttuuriin. Digitalisoituneessa yhteiskunnassa taide- ja kulttuurilaitoksien käyttäjiä perinteisessä mielessä voikin luonnehtia passiivisiksi tarkkailijoiksi, kun aktiivinen osallistuminen puolestaan tarkoittaa jakamista ja luomista muiden kanssa. (Balling & Kann-Christensen, 2013, s. 69.) Markkinaorientoituneessa yhteiskunnassa käyttäjä toimii myös asiakkaana. Ballingin ja Kann-Christensenin (2013, s. 74) mukaan mediakulttuuriin näkökulmasta nykyajan käyttäjä onkin samaan aikaan sekä asiakas että osallistuja.

Nykykeskustelua osallistumisesta on käyty etenkin Isossa-Britanniassa. Leila Jankovichin ja Franco Bianchinin (2013, s. 63) mukaan kulttuuriin osallistumiseen ja osallisuuteen liittyvistä politiikkatoimista useat ovat keskittyneet niin sanottuun deficit-malliin. Tässä ”vajavaisen” osallistumisen mallissa yksilöiden katsotaan kuuluvan esimerkiksi sosiaaliseen ryhmään tai asuvan alueella, jota on ”vaikea tavoittaa”. Yksilöt esitetään siten kulttuuriin ”ei-osallistujina”. Ei-osallistujat näyttävät siten legitimitä kulttuurista eristäytyneenä ja poissuljettuna vähemmistönä, sosiaalisesti syrjäytyneinä. Ei-osallistujat näyttävät ongelmana verrattuna niihin yhteiskunnan jäseniin, jotka ”osallistuvat”. (Miles & Sullivan, 2012, s. 319.) Kuitenkin yksilöt, jotka on luokiteltu ”osallistujiksi”, voivat kuitenkin yhtä hyvin olla ”ei-osallistujia”, kun osallistumista mitataan jollain toisella tapaa (Stevenson, 2013, 81).

Osallistumisen tarkasteluun liittyvä peruskysymys on myös se, haluavatko kaikki ihmiset osallistua ja vaikuttaa (Kangas ym., 2012, s. 48). Kulttuurin saavuttavuuden yhteydessä puhe osallistumisen ”esteestä” luo ajatuksen kulkeutumisen estämisestä, jostakin joka estää haluttua toimintaa toteutumasta. Se synnyttää kuvan potentiaalisesta osallistujasta, joka on kiinnostunut osallistumaan, mutta on estetty tekemästä sitä jostakin syystä. Este kuitenkin esiintyy vain kiinnostuksen yhteydessä. Tällainen ajattelumalli ei ota huomioon näkökulmaa, jossa henkilö, joka ei koe mitään osallistumisen esteitä, valitsee tästä huolimatta olla osallistumatta. (Stevenson, 2013, s. 82.)

Suomessa julkisen rahoituksen osuus (valtio ja kunnat) kulttuurin kokonaisrahoituksesta on hyvin suuri ja siitä suurin osa menee melko suppealle määrälle taide- ja kulttuurilaitoksia, jotka edustavat lähinnä näyttämötaidetta, klassista musiikkia ja museotoimintaa (Saukonen, 2014). David Stevensonin (2013, s. 80) mukaan se, mihin rahoitusta ohjataan, osoittaa sen, miten osallistumattomuuden ongelma nähdään ratkaistavan ja miten osallistuminen ymmärretään. Yhdestä näkökulmasta voidaan ajatella, että julkisia varoja allokoidaan sellaiseen kulttuuriin, joka tuottaa kulttuurituotteita passiiviseen kulutukseen eli ison mittakaavan ammattilaisorganisaatioihin. Kuitenkin valtaosa kulttuurista kulutetaan ja tuotetaan julkisten instituutioiden ulkopuolella (Liikkanen, 2012). Voidaankin kysyä, kuinka hyvin taide- ja kulttuuripolitiikka vastaa kehityksen tuottamiin taiteen ja kulttuurin kentän ja sekä koko yhteiskunnan tarpeisiin.

Lopuksi

Kulttuuriin osallistumiseen liittyvät keskustelut ovat vuosikymmenten aikana nousseet kulttuuripolitiikassa erilaisten painotusten kautta yhä uudelleen esiin (Kangas ym., 2014, s. 47). Viime aikoina puhe kulttuurin taloudellisista ja hyvinvointivaikutuksista on voimistunut kulttuuripolitiikassa. Kulttuuriin osallistumisen näkökulmasta tämä tarkoittaa, että taiteesta

---

elävöityminen ja innoittuminen muodostuvat osaksi osallistumisen kautta rakentuvaa hyvinvointia (Pirnes & Tiihonen, 2010, s. 203). Kulttuuriin osallistumisen määritelmä kulttuuripolitiikassa ei rajaudu koskemaan pelkästään esimerkiksi yleisötyön kehittämistä julkisissa taide- ja kulttuurilaitoksissa, vaan se on myös keino saavuttaa yhteiskuntapoliittisia tavoitteita (Jancovich & Bianchini, 2013, s. 63). Toimenpiteet kulttuuriin osallistumisen lisäämiseksi asettuvat siten osaksi laajempaa yhteiskunnallista kiinnostusta kansalaisten osallistumisen ja osallisuuden lisäämiseen.

Kulttuuriin osallistumisen uudet muodot ja etenkin muuttuva mediamaisema asettavat painetta julkiselle kulttuuripolitiikalle. Uusien medioiden myötä perinteisiin osallistumisen ja osallistumattomuuden malleihin kohdistuu uusia näkemyksiä. Esimerkiksi ”osallistavan kulttuurin” voi nähdä tietynlaisena mediakult-

tuurin muotona, joka on vaikuttanut siihen, miten ihmiset suhtautuvat kulttuuriin ja miten he kuluttavat sitä (Balling & Kann-Christensen, 2013, s. 69).

Ihmisten kulttuuriin osallistuminen on laajempi ilmiö, kuin miltä se taiteen ja kulttuurin rahoituksen näkökulmasta näyttää, ja käsitteet kuten ”osallistuja” ja ”kävijä” viittaavat erilaisiin osallistumisen merkityserustoihin. Puhunnassa on usein kyse myös eri tarkastelun tasoista ja yhteiskunnan sfääreistä, joiden suhteen kulttuuriin osallistumista peilataan.

Kulttuuripolitiikassa tulisikin käydä keskustelua siitä, mitä tarkoitamme silloin kun puhumme kulttuuriin osallistumisesta. Tutkimuksen tulisi tuottaa lisäymmärrystä siihen, miten uudenlaiset kulttuuriin osallistumisen muodot muuttavat kulttuurikäyttäytymistä ja -käsitystä, sekä siihen, mitä tämä tarkoittaa harjoitetun kulttuuripolitiikan kannalta.

Kirjallisuus

- Ahponen, P. (1991). *Kulttuuripolitiikka ja sen representaatiot: Tutkimus ylevän maallistumisesta*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 13. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Anttiroiko, A.-V. (2003). Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa P. Bäcklund (toim.), *Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula* (11–32). Tutkimuksia 5. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Balling, G. & Kann-Christensen, N. (2013). What is a non-user? An analysis of Danish surveys on cultural habits and participation. *Cultural Trends*, 22 (2), 67–76.
- Hallitusohjelma (2011). *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011*. URL: <http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/katainen/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf> (Haettu 2. 9. 2014)
- Jancovich, L. & Bianchini, F. (2013). Problematizing participation. *Cultural Trends*, 22 (2), 63–66.
- Kahma, N. & Toikka, A. (2012). Cultural map of Finland 2007: analyzing cultural differences using multiple correspondence analysis. *Cultural Trends*, 21 (2), 113–131.
- Kaitavuori, K. (2012). *Yleisöjen osallistamisen tasot ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen*. Arvoisa yleisö-verkkosivusto. Suomen Kansallisgalleria. URL: <http://www.fng.fi/arvoisayleiso/museojayleisovuorovaikutuksessa/yleisojenosallistamisentasot> (Haettu 2.9.2014)
- Kangas, A. (1988). *Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana*. Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research 63. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kangas, A., Jakonen O. & Havimäki S.-M. (2014). *Osallistumista ja aktivointia. KUULTO-toimintakokeilun matkassa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:11. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. URL: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/okm11.pdf?lang=fi> (Haettu 2. 9. 2014)

- Karttunen, S. (2012). Uudenlaisilla menetelmillä uutta tietoa kulttuurin saavutettavuudesta. *Hyvinvointikatsaus 2/2012*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kettunen, P. (2002). Miksi osallistumisesta puhutaan? Osallistumisen kehittäminen suomalaisissa kunnissa. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.), *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa* (18–35). Helsinki: Gaudeamus.
- Liikkanen, M. (2012). Yleisöistä tietämisen politiikkaa. Arvoisa yleisö -verkkosivusto. Suomen kansallislageria. URL: <http://www.fng.fi/arvoisayleiso/museojayleisovuorovaikutuksessa/yleisostatietamisenpolitiikka> (Haettu 2. 9. 2014)
- Liikkanen, M. (2005). Yleisönä – kodin ulkopuolella ja kotona. Teoksessa M. Liikkanen, R. Hanifi & U. Hannula (toim.), *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. (65–100). Helsinki: Tilastokeskus.
- Miles, A. & Sullivan, A. (2012). Understanding participation in culture and sport: Mixing methods, reordering knowledges. *Cultural Trends*, 21 (4), 311–324.
- Myllyniemi, S. (2013). *Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013*. Nuorisosaain neuvottelukunnan julkaisuja nro 50. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. URL: https://tietoaanurista.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf (Haettu 2. 9. 2014)
- Opetusministeriö (2009). *Kulttuuripolitiikan strategia 2020*. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. Helsinki: Opetusministeriö. URL: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi> (Haettu 2.9.2014)
- Peterson, R. A. (2005). Problems in comparative research: The example of omnivorousness. *Poetics*, 33 (5-6), 257–282.
- Pirnes, E. (2008). *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 327. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pirnes E. & Tiisonen A. (2010). Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden usia tulkintoja. *Katsaukset. Kasvatus & Aika*, 4 (2), 203–235.
- Puustinen, L. (2011). Pyyhkäisikö digiaalto yleisön? Pääkirjoitus. *Media & viestintä*, 34 (4), 2–7.
- Sacco, P. L. (2011). *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming*. Produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries, April 2011. URL: http://www.eenc.info/wp-content/uploads/2011/07/pl-sacco_culture-3-0_CCI-Local-and-Regional-Development_final.pdf (Haettu 2. 9. 2014)
- Saukkonen, P. (2014). *Vankka linna, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys*. Cuporen verkkojulkaisuja 23. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuksen edistämisyhtiö. URL: <http://www.cupore.fi/documents/Kulttuuripolitiikankehitys.pdf> (Haettu 2. 9. 2014)
- Sokka, S. & Kangas, A. (2007). Intellectual, nationalism, and the arts. *International Journal of Cultural Policy*, 13 (2), 185–202.
- Stevenson, D. (2013). What's the problem again? The problematisation of cultural participation in Scottish cultural policy. *Cultural Trends*, 22 (2), 77–85.
- Suomen perustuslaki 731/11.6.1999. *Oikeusministeriön Finlex-verkkopalvelu* URL: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> (Haettu 2. 9. 2014)
- Tomka, G. (2013). Reconceptualizing cultural participation in Europe: Grey literature review. *Cultural Trends*, 22 (3-4), 259–264.
- Valtysson, B. (2010). Access culture: Web 2.0 and cultural participation. *International Journal of Cultural Policy* 16 (2), 200–214.
- Villi, M. (2011). Sosiaalinen kuratointi verkossa. Mediasisältöjen sosiaalinen kulutus ja osallistava yleisöys. *Media & viestintä*, 34 (4), 48–65.
- Virolainen, J. (2015). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26. Helsinki: Kulttuuripolitiikan tutkimuksen edistämisyhtiö. URL: http://www.cupore.fi/documents/Kulttuuriosallistumisen_muuttuvatmerkitykset_000.pdf (Haettu 2. 9. 2014)

Loppuviite

1. Joukkoistamisella (*crowdsourcing*) tarkoitetaan laajassa merkityksessä toimintamallia, jossa toimeksiantaja hyödyntää yhteisön osaamista tietyssä tehtävässä. Joukkorahoitus (*crowdfunding*) puolestaan viittaa henkilöiden tai organisaatioiden hankkeiden rahoittamiseen keskenään verkostoituvien ihmisten välillä. Osallistavilla museoilla viitataan ajatukseen siitä, että museot tuottavat sisältöjä yhdessä kävijöidensä kanssa. Immersiivisellä, ”upottavalla” teatterilla tarkoitetaan teatterin tekemisen tapaa, jossa esitys ei tapahdu katsojan ulkopuolella, vaan katsoja on asetettu esityksen keskelle. *Flash mob* on tapahtuma, jossa joukko ihmisiä kerääntyy julkiselle paikalle ennalta sovitusti tekemään jotain odottamatonta. Sosiaalisen kuratoinnin käsitteellä tarkoitetaan puolestaan sitä, että verkkoympäristön ja sosiaalisen median työkalujen avulla yleisö pystyy suosittelemaan mielenkiintoisia ja merkityksellisiä mediasisältöjä muille.